



LANTBRUKETS AFFÄRER

Start Sök artikel Prenumerera Annonsera Om oss Kontakt



För djurens bästa eller lantbrukarens?

Under 2013 har vi i en rad artiklar i Lantbrukets Affärer med olika infallsvinklar tagit upp frågan om länsstyrelsernas inspektionsverksamhet. Nu har turen nu kommit till ledarperspektivet. En chef för verksamheten borde ha en del att tillföra när det gäller de brister i inspektionsförandet som de flesta anser finns.

"Hur mycket vi än älskar djur, får vi aldrig sätta det djur-rättsliga före det genuint mänskliga. Du måste kunna göra en bra avvägning", säger Christina Håhus som är före detta landsbygdsdirektör och chef för landsbygdsavdelningen vid Länsstyrelsen i Skåne.



Christina Håhus är pensionerad sedan styvt tre år tillbaka och kan se tillbaka på ett långt chefskap i offentlig förvaltning. Parallellt med de officiella plikterna har hon tillsammans med sin make också drivit lantbruk med animalieproduktion. Christina är lantmästare i botten och har arbetat både som rådgivare, djurskötare, veterinärassistent, seminör, kontrollant och chef. De sista åren i tjänst satt hon i länsstyrelsens ledningsgrupp. Det är följaktligen en person med en gedigen bakgrund som uttalar sig.

Målet var en likartad syn

De problem som skildrats i artikelserien kan delvis härledas till 2009, då länsstyrelsen tog över inspektionsansvaret från kommunerna. Målsättningen var att få till en likartad syn på djurskyddet i hela landet och kanske också få lite högre nivåer på bedömningarna. Men det var inte så enkelt. Alla "gamla" inspektörer skulle nämligen vara välkomna i det nya systemet. Arbetsgivaren fick inte ens titta på meritförteckningar eller någonting sådant. "Vi tvingades då konstatera att vi tog över vad vi skulle kunna kalla en ojämn kvalitet, redan från början. Ofta saknades djurerfarenhet, men ännu oftare var det samspelet inom gruppen som inte fungerade. I den nya miljön blev det snabbt en intern maktkamp mellan olika individer", berättar Christina Håhus.

Den personliga agendan

"Flertalet av dem som kom hade aldrig mjölkat en ko eller mockat efter en gris. Så är det fortfarande. Jag har en känsla av att de flesta har tonvikt på de mindre djuren, hundar och katter. EU:s direktiv (livsmedel, kontrollförfordningen), säger att tyngden i inspektionerna skall ligga på lantbrukets husdjur. Det här skapar en slags förvirring och då blir det lätt den personliga agendan som påverkar myndighetsutövningen, både internt och externt."

Ifrågasatt i sitt utövande

Christina berättar att erfarenhet av olika djurslag kan ha avgörande betydelse för hur lantbrukarens djur bedöms.

"Ta till exempel de amerikanska mjölkorna. De ser ut att vara skinn och ben, men det är så de ser ut. Det måste du veta när det kommer till att inspektera en besättning med sådana djur. Jämförs de med de lågställda och lite kraftigare mjölkor som vi är vana vid att se, då blir det fel. Men sådant händer om det saknas praktisk erfarenhet."

"Känner man sig dessutom ifrågasatt i sitt utövande, är det lätt hänt att man lägger sig till med en lite tuffare attityd. Både mot lantbrukaren och internt. Välmående kor kan plötsligt bli undernärda."

Men visst måste väl internutbildningarna täcka in sådant?

"Nej, det gör de inte. Det finns heller inget krav på praktisk erfarenhet i grundutbildningen, så varför skulle det ingå i jobbet?"

Rädsla bland lantbrukarna

Vad är det för struktur som våra inspektörer går omkring i?



Som före detta landsbygdsdirektör och chef för landsbygdsavdelningen vid Länsstyrelsen i Skåne, har Christina Håhus diger erfarenhet av lantbruksfrågor.

"När de kommunala inspektörerna kom till länsstyrelsen blev det som det kan bli, när olika kulturer förs samman. Varje individ försöker hitta sin roll och någon vill bestämma. Det blev nästan anarki emellanåt och många hade svårt att rätta sig efter länsstyrelsens struktur", berättar Christina Håhus.

"Vi gjorde jättemycket för att skapa en samsyn, men gruppen var väldigt heterogen. Vi hade ett tjugotal inspektörer och de flesta var fantastiskt duktiga. De gjorde ett jättebra jobb. Men så hade du också en handfull som hade egna agendor. Den lilla gruppen – ofta var de inte heller trevliga utåt, skapade en rädsla bland lantbrukarna. Också mycket duktiga och välutbildade lantbrukare kunde skaka av rädsla när de fick en inspektion. Då är det något som är fel."

Cheferna orkade inte

Vad gjorde du som chef då?

"Det var svårt att komma åt saken. Mina redskap för att komma tillrätta med personalproblem var till exempel samtal och debriefing. Jag hade väldigt mycket samtal. Sedan hade vi personalhandläggare som stöttade upp i samtalen. Vi gjorde en massa insatser, men det var alltså svårt att komma åt de där som hade egna mål. Jag vet chefer som slutade på egen begäran för att de inte orkade med konflikterna. Den lilla gruppen gaddade sig samman och då var det inte enkelt att mäkla fred."

"Vid ett tillfälle hade vi rekryterat en chef som orkade i fyra månader, sen var det slut. Då började jag förstå att delar av kulturen faktiskt åter överordnade. Den chef som klarar sig bäst, är den som inte ställer så stora krav på de där individualisterna."

Arbetsrätten

Varför kan de starka individerna härja som de gör?

"Jag har också ställt mig den frågan, många gånger. För det första är arbetsrätten så otroligt stark. Den är nästan alltid bra, men här kan det bli fel. De som har en egen agenda kan använda arbetsrätten för att fortsätta köra sin egen stil. Arbetsrätten går nästan alltid på medarbetarens version. Då kan chefen bli syndabocken i ett drama, där det i själva verket skulle vara en opartisk bedömning av den anställdes förutsättningar och kvalifikationer som avgjorde utgången."

"I det tillspetsade läget går den anställda till läkaren och sjukskriver sig, hellre än att ta till sig kritiken. Vad har jag då för redskap kvar om jag vill åstadkomma en förbättring? Jag har varit med om att läkaren uttryckligen varnat mig för att lyfta ut någon ur gruppen", avslöjar Christina Håhus.

Erbjöd hjälp och stöd

"Efter svåra handläggningar sökte jag ofta upp inspektören och erbjöd hjälp och stöd. Det var vad jag kunde göra. Men om personen ifråga då inte ansåg sig behöva den där hjälpen, fanns det ju inte mycket att göra. Inspektörerna ville ju sköta sitt jobb själva och det måste jag respektera. De har det mandatet och det skall ha gått väldigt långt för att jag skall kunna gå in och styra. Detta är kanske det andra problemet. Den som inte vill ha chefens hjälp, kan alltid tacka nej. Då är det svårt att bedöma till exempel lämpligheten i ett agerande ute hos lantbrukaren."

För djurens bästa

"Jag talade en gång med en inspektör i ett fall där djurägaren mådde väldigt dåligt. Inspektören var väldigt tydlig med att vi är här för djurens bästa, inte för ägarens. Här anar vi ett perspektiv. Jag underströk då att vi också måste ta hänsyn till djurägaren. Du har en människa i andra änden. Det är den människan som skall sköta djuren, även när vi har lämnat gården. Djuren mår inte bättre av att vi behandlar ägaren illa."

"Hur mycket vi än älskar djur, får vi aldrig sätta det djurrättsliga före det genuint mänskliga. Det gäller att kunna göra en bra avvägning. Finns det ingen erfarenhet av djurverkligheten, eller om du tycker att djur är viktigare än lantbrukare, kan det vara svårt att göra de avvägningarna."

Det blir personligt

Christina menar dock att de ideologiskt färgade agendorna är mindre framträdande än de personliga. Hon ger mig flera exempel på hur ointresse, personligt maktbegär eller ren inkompetens styr utövningen i fält. Hon berättar om enskilda inspektörer som varit mycket otrevliga mot djurägare och att hon också fått flera brev, som kan styrka sådana beteenden. Det har även hänt att inspektörer bitit sig fast vid en djurägare eller ett fall och inte gett sig förrän någon krupit på knä. Det blir liksom personligt. Det är ingenting som länsstyrelsen står för, men det är svårt att bevisa och följaktligen svårt för chefen att åtgärda.

"Jag hade inte de redskap som behövdes för att komma tillrätta med problemet."

Fick inte välja personal

"Länsstyrelsen är en myndighet som bemödar sig om ett gott beteende. Men många problem uppstod när vi inte själva fick välja vilka som skulle få bli inspektörer. Det är en av de ofullkomligheter som påverkar systemet idag. Hade vi fått möjlighet att välja personal från början så hade nittio procent blivit anställda, men de där som inte höll måttet hade åkt ut. Då hade läget varit annorlunda", konstaterar Christina Håhus.



Enligt Christina Håhus skulle det behövas en tredje oberoende part som kan granska inspektörernas yrkesutövning.

Lagen kontra föreskrifterna

Hon bekräftar att skillnaden mellan lagstiftningen och föreskrifterna är en av källorna till problem ute hos djurägaren.

”Djurskyddslagen betonar att du skall se helheten i stallet och på gården. Hade lagen varit ännu tydligare på denna punkt, så hade det också varit enklare för inspektören att göra en förnufts-mässig bedömning av läget och stå för den. I stället kommer detaljerade föreskrifter in och det kan handla om mått på båsallar eller takhöjder. Om du då är minsta lilla osäker i din utövning, blir det föreskrifterna som styr. Då kan det också inträffa att djurägare med friska och välmående djur trillar dit på centimetrarna. Det problemet blir såklart värre om inspektören saknar erfarenhet av ett visst djurslag. Det blir helt enkelt mer riskabelt att fria än att fälla.”

Medias makt – och annan makt

Christina pekar på medias stora inflytande i frågor som rör djurens välfärd.

”Det hände emellanåt att jag blev uppringd av lokaltidningen direkt efter ett möte om en känslig handläggning. Reportern visste precis vad som hade avhandlats under mötet, trots att ingenting av det ännu hade blivit offentligt. Det var en helt ny upplevelse för mig. Om demokratins skall fungera är medias granskning en nödvändig ingrediens. Men det förutsätter också att journalisten får den samlade bilden av en fråga och inte subjektivt utvalda delar. Ensidig rapportering leder oftast inte till en bättre handläggning av ett ärende. Tvärtom leder det till ett sämre internt förtroende, ett sämre arbetsklimat och en sämre handläggning.”

Meddelarskyddet

”I Sverige har vi meddelarskydd. Som chef får jag aldrig forska i vad som hänt när media blivit inblandade. Det är en absolut regel och den följde jag lika absolut i min chefsutövning. Men jag har sett konsekvenserna av att media skildrar aktuella fall utan att ha hela bilden. I slutänden drabbar det nästan alltid djurägarna. En slags djurrättspopulism som slår ut professionalism, var du än möter den.”

Christina berättar att det kunde gå ut interna gruppmail om till exempel ledarskapet. Vid ett tillfälle hade hon vidtagit åtgärder mot ett olämpligt agerande och svaret blev en rad hätska interna mejl om det egna ledarskapet.

”Sådan är rent ut sagt riktigt otrevligt. Det blir en sidas åsikter som präglar frågan och som chef är du alltid ifrågasatt. Att gå i svaromål i det läget blir lika fel som att titta still. Det uppmuntrar inte ett bra arbetsklimat eller en konstruktiv diskussion.”

Jag frågar Christina om det där med interna gruppmejl som påtryckning var vanligt. Hon skrattar.

”Om du bara visste! Det var väldigt vanligt. Det var inga nådiga mejl heller. Om det sedan handlade om djurägare, kollegor eller om chefen. Men det där var en del av vardagen. Jag hade bra koll på anmälningar från djurägarna. Det var nästan alltid de duktiga inspektörerna, de som kunde göra förelägganden utan att bli ovänner med djurägaren som råkade ut för interna påhopp.”

Ingen som granskar

En av bristerna i systemet menar Christina är att det inte finns en tredje oberoende part, som kan gå in och granska yrkesutövningen. Det hade varit särskilt behövt när det gäller beteende och bemötande. Det finns alltså ”inbyggt” att vi måste lita på våra inspektörer och att de inte får kollas, inte ens om det behövs.

”Det där med förtroendet är en grundförutsättning, tycker jag. I den bästa av världar är det just så det skall fungera. Men när vissa utövar mer makt än situationen kräver, hos djurägaren eller på kontoret, faller hela tanken. Om inte ansvaret för god myndighetsutövning delas av oss alla, så haltar systemet. Då har chefen mycket lite att sätta emot, säger Christina avslutningsvis.

En öppen fråga till ministern

I min värld är människor viktigare än djur. Därmed inte sagt att djur får behandlas illa, de ska behandlas med respekt och det åligger djurägarna att se till att de mår bra.

Djuren skyddas av djurskyddslagen och det är Länsstyrelsen som ansvarar för att lagen följs. I en rad artiklar publicerade i Lantbrukets Affärer under de senaste åtta månaderna har det framgått tydligt att det finns flera allvarliga problem i den här myndighetsutövningen. Här följer problemen i korthet:

Bristande kompetens

Det har tydligt framgått av de intervjuer vi gjort, att en del inspektörer saknar den kompetens som behövs för att göra ett bra jobb. Tyvärr drabbar det alltid dem som är i underläge.

Internt tryck

Flera av dem vi talat med vittnar om hur starka individer med en egen agenda internt utövar påtryckningar på sina kollegor. Vi har mött åtskilliga exempel på hur skotsamma och ambitiösa inspektörer drabbas av fåtalets trakasserier.

Chefens mandat

Av artikeln intill framgår att cheferna har begränsade möjligheter att komma tillrätta med bemötandeproblem på inspektörs- och gårdsnivå. Olämpliga inspektörer kan alltså i praktiken fortsätta med sin utövning – trots upprepade klagomål. Den granskade djurägaren förefaller rättslös.

Kontroll av kontrollen

Mycket talar för att den enskilde inspektören har för stor makt. Lantbrukets Affärer kan visa på flera fall där direkta felaktigheter trumfats igenom av ansvarig inspektör, ofta med förödande följder för djur och människa. Vem kontrollerar kontrollanten?

Lagen och föreskrifterna

Djurskyddslagen stipulerar att djuren skall må bra. Oerfarna eller olämpliga inspektörer har dock lättare för att "hänga upp" sina beslut på regelverkets mer detaljerade paragrafer. Det är tydligt angivet att "mindre avvikelser" får förekomma och att inspektören skall ha en helhetssyn – ändå hittar vi gott om exempel där detaljerna fällt djurägaren.

En öppen fråga till ministern

Om inte cheferna på Länsstyrelserna kan reda ut problemen, då måste väl detta gå vidare till deras chefer, landshövdingarna. Om de inte tar tag i problemen, då måste väl den högste chefen gripa in? Det här borde väl hamna på ditt bord, Eskil... Vad gör du åt det?

Agneta Lilliehöök, Chefredaktör

Av Peter Hillve

SEND TO A FRIEND

Publiceringsdatum: 2014-01-31

[Tillbaka](#)